A.C. Joshi Library
P.U. Chandigarh

MSS No. 165 Subject Sociology

Name of MSS विवाहपद्धति

Author —

Period — Folios 19

Script Sanskrit Source Prithipal Singh, Amritsar

Missing Folios Incomplete

Sans. MS.
301.42

V 855

MS-165

विवाहपद्धति ; अपूर्ण
१६ पत्रक॥ ल० अ० ८ पं० प्र० पू०

ह० ल०

॥ ॐ॥ श्रीगणपतये नमः
गुरु अथ विवाह विधि लिख्यते॥
गुडु दी रोडी ॥ श्रीगणेशाय नमः
केसर कासिवंतरुणिकृते गृहप
पुष्प तिः स्वस्य सुते भा मिनि ॥ कु
चावल कौ हे स्मर वि केलो सि प्रम
धूप दीप की वत्ती याचे सभा लिशानं नि
सात नग फूल मे वा चाहे रजक द्रिया नहिन
सनरी मूंगी त्विजनति रत्नुत मायस्पा पा
मोली णिनलाभि मर्षया वासात् वी सोध
सुपारी मलं भुचने ॥ १ ॥
घृत
माखी
हाघि
खंड म
बाटे पत्र
कलश वा घरा
श्री फल पंचरत्न
छो गोरदा कारो
घृत होम दी
पिया ला २
कुनी
कड़ा १
कुलथा चावला हया

195

वि. पद्ध ॥ ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ विवाहपद्धतिर्लिख्यते ॥ तत्र पुण्येऽहनि
मातृपूजापूर्वकं वरस्य पिता स्वपितृभ्यः ॥ पुत्रविवाहनिमित्तं नांदी
मुखश्राद्धं विधाय विवाहार्थं पुत्रेण मङ्गलतूर्यघोषेण कन्यापितृगृह
४ मानयति कन्यापिता मातृपूजापूर्वकं कन्याविवाहनिमित्तं स्वपि
तृभ्यो नांदीमुखश्राद्धं विधाय (कन्या) कन्यामंडपद्वारमागतं वरं मधु॥
पर्कादिभिः ॥ प्रतीहा मधुपर्केणार्चयेत् तद्यथा ॥ (कन्यापिता) ऽप्रक्षालिताऽप्रास
नमानाय्य तस्यासनस्य पश्चान्निहितं तं वरं ॥ साधुभवानास्तामर्च
यिष्यामो भवंतमिति निवेदिते नतं प्रार्चकपुरस्तात्के विष्टरं पंचवि

=तुजक१५

=पैलाविष्टर =आसन तल्लिनर स्वेन्सद्दे ॥ १

=पाद्य मंत्र १

त्रातिर्दर्भमयं ॥ द्वितीयं विष्टरं उत्तरे लहस्तेण पद्भ्यामाक्रमासनीयं विष्टरं पा
द्यस्थालेनार्घ्यमुदकं गंधपुष्पाक्षतकुशाग्र सर्षपदधिदूर्वान्वित
मर्घ्यं ॥ आचमनार्थमुदकं ॥ दधिमधुघृतं कांस्यपात्रे घृतं ॥ ऽपरेण कां
स्यपात्रेणाच्छादितं मधुपर्कं ॥ यजमानस्य यजमानामन्त्री पमानयेति ॥ न
यजमान एकं विष्टरमादाय तिष्ठति ॥ प्रत्यः कश्चिद्ब्राह्मणो विष्टरो विष्टर ॥ इति प्रा
व यजमानः प्रतिगृह्णातामिति ॥ वरस्य हस्ते यो ददाति ॥ ऽप्य
वरस्तु हस्तीगृहीत्वा प्राङ्मुख वपिष्टर निधार्य वर्ष्मास्मि समानानामुद्यतामिव सूर्यः
इमं तमभितिष्ठामि यो मा कश्चाभिदासति अनेन मंत्रेण विष्टरमुपवेशयेत मा

=विष्टरमंत्र स्ह ... मोक्ष पर ... हि ... जोरे ... विष्ट

२

प्राद्यं॥

वि-घ- मग्ने निधाय तदुपर्युपाविशतीति॥ततोऽन्येन ब्राह्मणेन पाद्यं पाद्यं इति॥
श्रावयते यजमानः प्रतिगृह्णामीति॥पादार्घमुदकं वराय समर्पयति
॥वरश्च तत्पात्रं भूमौ निधायऽञ्जलिना जलमादाय॥ॐ विराजो दोहोसि = पादप्रक्षालनमंत्रः
विराजो दोहमशीय मयिपाद्यायै विराजो दोहऽइतिमंत्रेण॥ब्राह्मणो
दक्षिणं पादं प्रक्षाल्य मंत्रेणानयैव वाम चरणं प्रक्षालयति॥ कृतयाऽऽदय
र्घ्यः सव्यं प्रक्षाल्यानेनैव विधिनाऽऽदक्षिणं प्रक्षालयेति॥ततो यजमा
विष्टरो नो द्वितीयं विष्टरमादाय विष्टरो विष्टरः॥इति श्रावयति प्रतिगृह्णामी॥
तिवराय ददाति वरश्च तूष्णीं गृहीत्वा प्रक्षालनयोः पादयोरधस्तात्॥
राम २

=विष्टरमंत्र१ =ऽप्रघोमंत्र॥२

ॐ वर्ष्मोस्मि समानानामुद्यतामिव सूर्यः॥ इमंतमभितिष्ठामि यो मा कश्चाभि
धा॰ सत्नी स्थितेनेन मंत्रेणा निदध्यात्॥ ॐ ऽप्रघो ऽअर्घोसि इत्यन्येन पाद्याविनयेत्॥ विरप
यजमानः प्रतिगृह्णानामित्युक्त्वा॥ ऽआपस्थयुष्माभिः सर्वान्कामानवाप्नु
वानि इति मंत्रेण चित्तवन्तेवा स्य अयधुते॥ वरस्थ्र प्रतिगृह्य मस्तकपर्यं ॐ इदंम
तमानीयमूर्मो निधाय प्रवाहयन्॥ ॐ समुद्रं वः प्रहिणोमि स्वां योनिम
=ग=१ भिगच्छता॥ ऽअरिष्टास्माकं वीरा मापरासेचि मत्पयः इत्यनेन मंत्रेणाभिमं
त्रयते॥ ततः ऽआचमनीयमाचमनीयं॥ ऽअन्येन पात्रावितियजमानः प्रति
गृह्णानामित्युक्त्वा॥ ऽआचमनीयं वारायददातिव रस्थ्र प्रतिगृह्य॥ ॐ ऽआ आचमन मंत्र॥२
मागन्यशसा संसृज वर्चसा तं मा कुरु प्रियं प्रजानामधिपतिं पशूना

आचमनीय३

=मधुपर्कमंत्र ३

लो[illegible]मूर्ग्नेष्ठ्स्मेनव्राम्नामीति =५

वि. प. मरिष्टं तन्नूनुंइति मंत्रेण सकृदाचम्य स्मार्त्तमाचमनं करोति ॥ ७ पृष्ठ मधुपर्कों मधुपर्कों मधुपर्कः ॥ इत्यन्येनोक्ते यजमानः प्रतिगृह्णताम् इति वदति ॥ वरश्च यजमानहस्तात् स्थितमध्वादिकं मधुपर्कं मित्रस्य त्वा चक्षुषा प्रतीक्षे इतिमंत्रेण विलोक्य देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां प्रतिगृह्णामि इति मंत्रेण प्रतिगृह्य सव्ये पाणौ मधुपर्कपात्रं निधाय दक्षिणस्य अनामिकया ॥ ॐ नमः श्यावास्यायान्नशने यत्त आविद्धं तत्ते निष्कृन्तामीति मंत्रेण सकृदालोड्य ॥ ७ अनामिकाङ्गुष्ठाभ्यां न्यूनी सकृदादाय बहिर्निक्षिप्य पुनः द्वे वारे एवं द्विवारमालोड्य तन् निरसनं च करोति ततः ७ अनामिकाङ्गुष्ठाभ्यां मधुपर्कस्य किंचिद्ग्रासमादाय ॥ यन्मधुनो मधव्यं परमं रूपमन्नाद्यं तेन

=मधुपर्कआलोडनमंत्र ३

=मधुपर्कस्वाक्षणमंत्र १

नं १

नाहं मधुनो मधव्येन परक्रमे रूपेणान्नाद्येन परमो मधव्यो नादोन्नानी तिमंत्रेण

सकृत् प्राश्य । पुनरनेनैव मंत्रेण उच्छिष्टं द्वितीयं प्राश्यानेनैव तृतीयं प्राश्यानंतरं

मधु वाता ऋतायते मधु क्षरंति सिंधवः माध्वीनः संत्वोषधीः मधु नक्तमुतोषसो

मधुमत्पार्थिवं रजः मधु द्यौरस्तु नः पिता मधुमान्नो वनस्पतिर्मधुमां२ अस्तु सू

र्यः माध्वीर्गावो भवंतु नः मधु मधु मधु इति पठित्वा ॥ त्रिवारैः ॥ ऋग्मिषून्तं

४तिवार चेत्त्रिःप्राश्नानि [illegible] उत्तरं प्रासीनाय पुरस्थाय शिष्याय वा दद्यात् सर्वं वा ४मे१

महत्येत्तु पूर्वस्यां दिशि जनसंचाररहिते देशे वा क्षिपेत् तस्मात् सौचिदिनाम्प्रा

तेतः १

४ आत्मसूक्तस्य ऋषिः [illegible]

वि॰ प॰

चम्यौ वाङ्मे आस्येऽस्तु इति कराग्रेणास्यं स्पृशेति॥ नसोर्मे प्राणोऽस्तु इति तर्जन्यं
गुष्ठाभ्यां युगपद्दक्षिणवामे नासारन्ध्रे॥ अक्ष्णोर्मे चक्षुरस्त्विति अनामिकांगु
ष्ठाभ्यां युगपत् चक्षुषी॥ कर्णयोर्मे श्रोत्रमस्त्विति मत्राहृत्या दक्षिणोत्तरौ क
र्णौ॥ बाह्वोर्मे बलमस्तु इति कराग्रेण दक्षिणोत्तरौ बाहू॥ ऊर्वोर्मे ओ
जोऽस्त्विति युगपदूरू संस्पृशेत्॥ अरिष्टानि मे अङ्गानि तनूस्तन्वा मे
सह सन्त्विति शिरःप्रभृतीनि सर्वाङ्गानि उभाभ्यां हस्ताभ्यामा
लभते॥ एवमाचान्तोदकायस्व दर्भहस्तो यजमानः मौ[illegible] गोमौरालम्भ

इस मंत्र नाल सर्वे अंगा कू स्पर्श लाए॥ ३

=वरपरे १

चि

नाभिनिवृत्यात्॥ वर्द्धः माता रुद्राणां दुहिता वसूनां स्वसादित्यानामम
तस्य नाभिः प्र नु वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागामदितिं वधिष्टेति समचानु ×गा×
कृत्वाभिरोगयजमानस्य च पापहतः॥ ततो भिस्तुषो भूत्वा उत्तरे जनतत्त्व
तुइउ चैव ब्रूयात्॥ वरः॥ वह्निः त्रान्तायं मैत्राम्यो दिव्रि चेतुर्ह स्नायासिक
नाभ्यस्त्रायां वेदिकायां लौकिके किमग्निं स्थापयति॥ तद्यथा॥ प्रक्षालितपाणिपा
दः स्वचितः॥ आसने आगम्यानुदयान् [redacted] वात्रीन्कुशान्दत्वा
प्रा ङ्मुखोपविश्य पवित्रं मि द नैऋत्यां पूर्वेनपासाध्य गोमयोदकेनोपलिप्य
सव्यान्तरान्पाणिभ्यां स्वाहिरेणाङ्गुष्ठमात्रेण मवडुत्तं कृत्वा नास्फोटो ह्नि

ति ४
वरपरे ४

॥ अजघं जंविजप्रातिष्ठ

वि० प० स्य आगमान्तु दक्षसंस्थाः स्थंडिलपरिमाणास्ति स्रोल्लेखाकृत्वा ७ प्रनामिकां
गुष्ठाभ्यां स्फेनो लिखनाभ्यो रेखाभ्यः पांशून् उद्धृत्य उदकेनाभिषिंच्य ७ प्रति
मां नमामि गुरुस्थापयित्वा पश्चाद्गोमयेन मूलकंदं कलशं स्थापयेत् ॥ ७ प्रथ कं
वैस्रवप्रतिष्ठ न्यापितावस्त्रचतुष्टयं बारायप्रयप्रति वरेण्यः ॥ तेषु मध्ये ॥ ॐ जरां गच्छ परि
स्त्रस्त्र ५ धं वासो भवा कृष्टीनामभिशस्तिपावा शतं जीव ॥ शरदः सुवर्चा रयिं कु २
च पुत्राननु संव्ययस्वायुष्मतीदं परिधत्स्व वासः ॥ इत्यनेन मंत्रेणाष्ट वेक कू ४
मारी परिधापयति ॥ द्वितीयं ॥ या अकृंतन्नवयन् या अतन्वत याश्च देवीस्तंतूनभि
तो ततंथ तास्त्वा देवीर्जरसे संव्ययस्वायुष्मतीदं परिधत्स्व वासः ॥ इति

तौर ॥ गन्धप्रतिष्ठ गंधथ कंद
कंद ५

परधापयति॥ऽस्विग्र्यंचपरिधास्यैदीर्घायुत्वायजरदृष्टिरस्मि शतंचजीवामि
शरदः पुरूचीरायस्पोषमभिसंव्ययिष्ये॥इतिमंत्रेणएकंपरिधापयेत्॥यज्ञासामा
द्यावाएथिवीयज्ञासेजाययावृहस्पतीयशोभगश्चमायाविदद्यशोमाप्रतिपद्यतामिति
पद्यतामिति॥द्वितीयं॥ऽप्रथकुमारीपितापतोपरिहितांहुत्वातसम्बद्धावरःकृत्वाकौ॥
न्यावत्तीपरस्परंसमीक्षेतामितिः॥ऽवेगासनुरवोकरोतितत्रवरंकन्यासमं
रवीनूत्तराऽुसमजुनविश्वेदेवाःसमापोहृदयानिनौसंमातरिश्वासंधातासं
मुदेष्टीदधातुनौ॥इतिपठित्वा॥ऽप्रथकन्यादानकरोति॥पिताऽदिःकर्ता
कारी॥पितामहोभ्राताससकुल्योजननीतथाकन्याप्रदःपूर्वनाशेप्रकृतिस्थ

सोराऽत्रारखेकेरवे॥४ — नागवंधनं॥२ — कन्यादानाभिषे २

स

वि.प. स्य: पर: पर: त्तत्क्रम: वरगोत्रमुच्चार्य प्रपितामहप्रर्वकम् नाम संकीर्त्त
येद्विद्वान् कन्यायाश्चैवमेवहि॥ तिदेत्तप्रवंमुखोदाता॥ वर: प्रत्यङ्मुखो
नवेत्॥ सद्य मधुपर्कार्चिताये मां तस्मै दद्यात्सुदद्दिराभिनि॥ तिद्य्या॥ अ
मुकगोत्रस्याऽमुकप्रवरस्य अमुकशर्म्मणः प्रपौत्राय॥ अमुकगोत्रस्य अ
मुकप्रवरस्य अमुकशर्म्मणःपौत्राय॥ अमुकगोत्रस्यामुकप्रवरस्यामु त्र
कशर्म्मणः पुत्राय॥ अमुकगोत्रस्य: अमुकप्रवरस्या: अमुकशर्म्मणः प्रपौत्री
अमुकगोत्रस्य अमुकप्रवरस्य अमुकशर्म्मणः पौत्री॥ अमुकगोत्रस्य अमु
कप्रवरस्य अमुकशर्म्मणः पुत्री: एवमेव पुनर्वारद्वयमुच्चार्य कन्यापिता कु

शिव ग्राजलाक्षतपाणिः उदङ्मुखोपविष्टा प्राङ्मुखोपविष्टाय वा ॥ राजप्रत्यङ्मुखो
पविष्टां कन्याममुकगोत्रायामुकप्रवराय मुकशर्म्मणे वराय इति ब्राह्मणावरा
पक्षे ॥ क्षत्रियादौ तु वर्म्मगोगुप्तदासायेति विशेषः ॥ अमुकगोत्रायामुक
प्रवरायामुकनाम्नीमिमां कन्यां सालंकारां प्रजापतिदैवतां पुत्रपौत्रानुगामी ग
कृत्यज्योतिष्टोमादियज्ञसमफलप्राप्तिकामोऽनेन वरेण अस्यां कन्यायाममुत्पादिष्य
माणसंतत्या द्वादश पूर्वान् द्वादशापरान् पुरुषान् पवित्रीकर्तुमात्मनश्च
श्रीलक्ष्मीनारायणप्रीतये भार्य्यात्वेन तुभ्यमहं संप्रददे ॥ इत्युक्त्वा सकुशा
क्षतजलं कन्यादक्षिणहस्तं च वरः । दक्षिणहस्ते दद्यात् वरश्च द्यौस्त्वा ददा

का॰ ई संमजनालघिने वरजोड़ि ॥२
कन्यादान ॥

वि॰प॰ तुष्य पृथिवी त्वं प्रतिगृह्णातु इति मंत्रेण तां प्रतिगृह्णीयात् ॥ इति मंत्रेण तां प्रतिग

ह्णीयात् ॥ कोदात् । कस्मा अदात् । कामोदात् । कामायादात् । कामो दाता । कामः प्रति

गृहीता । कामैतत्ते इति द्वैतेन् ॥ २ प्रद्याकृते न तत्कन्यादानं अतिशिष्टं सुवर्णं गोमि

थुनं च दद्यात् ॥ ३ प्रत्याचारात् न्यदा । अपि पौत्रकत्वेन सुवर्णं राजतं ताम्रं भूगो म

हिष्यादि ग्रामादि कन्यापिता यथासंभवं दद्यात् ॥ ४ अन्येपि बांधवादि यो

पि यथासंभवं पौत्रकत्वं विप्रनिकेतन पौत कैहोमान्ते नग्रयच्छति ॥ ५ अत्र दे

शाचारतो व्यवस्था ॥ अथ यत्र बंधनमाचारात् ॥ कंकणमुद्बंधनं कु

र्या ॥ पितरा दत्त कन्या गृहीत्वा ॥ यदैष मनसा दूरं दिशोनुपवमानो वा ॥ है

गृहीतकन्यादानं भानो नर एषा गोदानं गुरवे दद्यात् ॥ २

इहर जिनं गोमत्यै चेद्दैवतं यथा नाम गोप्तर

=भ्राता जल दा लोटा मोढे ते चाए ॥ २

निएम वैकंकरौं वेकरी० समन्वात्मनसांकरोत्तु ॥ ॐ अमुकरोति ॥ इत्यनेन मंत्रे
ण प्रतिगृह्य स्थापतान्निष्क्रामति ॐ अग्निर्सोमीयनु ॐ अस्मिन्नसमयेकश्चित्
यजमानपुरुषः जलपूर्णकलशं स्कंधे निधाय दक्षिणे वाग्यतस्तिष्ठ
=२=४ तिष्ठति उत्तरेणा वा अभिषेकपर्यंत ॥ ॐ प्रेतो मुंचातः पत्नीहे ष्ठामिति ॥ प्र
ष्ठातस्मीहृयति ॥ प्रेरितो वरः समीहृतां कन्यासमीहृमाणः ॥ ॐ अ
वरमेः घोरचक्षुरपतिघ्न्येधि शिवा पशुभ्यः सुमनाः सुवर्चाः वीरसूर्देव
रखे स्वीके कामा स्योना शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ ॐ सोमः प्रथमो विविदे गं
धर्वो विविद उत्तरः तृतीयो अग्निष्टे पतिस्तुरीयस्ते मनुष्यजाः

॥ विवाह ॥

वि.प. सोमोददद्गंधर्वाय गंधर्वोददद्दग्निये रियंस्चपुत्रांश्चादद्दग्निर्म्मह्य
मथोइमां सान: पूषाशिवतमामेरयं च स्मा ना ॥ अरूं उत्तरातीविह
रा स्यामुशंत: प्रहराम शेपं यस्याम कामा बहवो निविष्ट्र: इति च
नुरोमंत्रान्यठति: तत: अद्रहिरामतिसिपरीत्यपश्चादग्ने: पूर्वस्यांपा॥
तिरेजनीकटयोरन्यतरेदृहिरांपदमग्नेकृत्वोपविश्यातिवराव
र्म्मदहृतावधू: तत: पुष्पचंदनवतांबूलवासांस्यायद॰ १ अध्यकर्त्त
व्यविवोढहोमकर्म्मलोकृताकृतवेदेरागृप: उत्थकर्तुमनुकमा
त्रमनुकन्यामाग्नीरांबेभि: पुष्पचंदनतांबूलवासोभिर्डलिसेत्वेनन्वाम ८

हं वृणे इति वृणुयात् । वृतोऽस्मीति वचनं । यथाविहितं कर्म कुरु कुरुवाणीति
ब्रह्मवचनानंतरं । अग्नेर्दक्षिणतः शुद्धमासनं दत्वा तदुपरि प्रागग्रान्कु
शानास्तीर्य अस्मिन् कर्मणि त्वं मे ब्रह्मा भवेत्यभिधाय । भवामीति तेनोक्ते
अग्निं प्रदक्षिणं कारयित्वा ब्रह्माणं तत्रोपवेशयेत् । ततः आत्मपुरतः
कृत्वा जलेनापूर्य कुशैराच्छाद्य ब्रह्मणो मुखमवलोक्य अग्नेरुत्तरतः कु
शोपरि निदध्यात् । ततः परिस्तरणं बर्हिषश्चतुर्थभागमादाय । आग्ने
यादीशान्तं ततः परं चतुर्थभागेन ब्रह्मणोऽग्निपर्यन्तं ततः परेण नैरृत्यात्
वायव्यान्तं ततोऽवशिष्टेनाग्नितः प्रणीतापर्यन्तं । ततोऽग्नेरुत्तरतः पश्चिम

वि·प· द्विशिपवित्रछेदनार्थंकुशत्रयं: पवित्रकरणार्थं साग्रमनंतरगर्भंकुशापत्र
द्वयंप्रोक्षणीपात्रमाज्यस्थालीसंमार्जनकुशावेणीरूपोपयमनकुशाःस्रा
देशमात्रपलाशसमित्त्रयंस्रुव: ७ प्राज्यंषट्पंचाशदुत्तरमुष्टिशतत्कयाव
च्छिन्नामतंडुलपूर्णपात्रं एतानिपवित्रछेदनकुशानांपूर्वादिक्रमेणासा
दनीयानि: ततःपवित्रछेदनार्थंकुशैः स्वप्रादेशमितिः पवित्रेछित्वा॥ं
७ प्रागुष्टानर्जनीविस्तार: आदेशास्सपवित्रकरेणत्रिः प्रणीतोकंप्रात्रि
प्रोक्षणीपात्रेकृत्वाद्वाभ्यामनामिकगुष्टाभ्यामुत्तराग्रेपवित्रेगृहीत्वात्रि
रुत्पवनं: ततः प्रोक्षणीपात्रवामहस्तेनदायदाहेणहस्तानामिकांगुष्टाभ्यां

८

पवित्रे गृहीत्वा त्रिरुत्पवनं ॥ प्रणीतोदकेन प्रोक्षणीमभिषिंच्य प्रोक्षणीजलेनाः
मादिन वस्तून्यभिषिंच्याग्निप्रणीतयोर्मध्ये प्रोक्षणीपात्रं निदध्यान् ॥ ततन्त्प्रा
ज्यस्थाल्यामाज्यं कृत्वा ॥ प्राधिश्रित्य: ततः कुत्वाज्यस्थाल्यामग्नेश्चोपरि उदहि
रण्यं भ्रामयेत्तद्वन्हौ तत्क्षुवाहिपेत्: ततोग्निः स्रुवं प्रतप्य ॥ समार्जनकुशानां
मग्रेरंततरं ततो मूलेर्वाह्यैतः स्रुवं संमृज्य ॥ प्रणीतोदकेनाभ्युक्ष्य: पुनस्तः अ
तप्यस्य दक्षिणतः कुशोपरि निदध्यात्: ततः प्राज्यमग्नेः उद दिशां का
रयित्वा ऽवोतार्याग्नेर्निदध्यात्: प्राज्यं त्रिप्रोक्षणीवरुण्सूर्योऽवेक्ष्य स
त्यवेक्षतान्निरस्य पुनः प्रोक्षणीवत्सूया ॥ ततः उपस्थायोपयमनकुशान्वा
महस्ते कृत्वा उत्थाय प्रजापतिं मनसा ध्यात्वा तूष्णीं घृताक्तास्तिस्रः समिधो वक्रो

१०

वि-प- द्धिं येत्॥ ततः उपविश्य सपवित्र ओंहस्तुदकेनाग्निं अदक्षिणाक्रमेण॥
पर्युक्ष्य प्रणीतापात्रे पवित्रे निधाय पातितदक्षिणजानुः समिद्धे वह्नौ स्रुवे-
णाघारावाज्यभागौ महाव्याहृतीर्जुहुयात्॥ तत्राघारावाज्यभागौ महाव्याहृतपूर्व
सर्व आयुक्षितः त्वान्वारब्धो तं तदाहुत्वा॥ स्रुवेण उत्तरयाम्यातताना
ऐत्वत्वादि कामं भरेत्स । त्वं तं श्च नन्वारब्धो तं तमाहुत्वानंतरं॥ स्रुवा व- *द
।स्थित हुतशेषघृतस्याज्ञोदसी पात्रे उदकेपः संस्रवधारणार्थं पात्रं प्रणी-
ताग्न्योर्मध्ये निध्यात्॥ ॐ मनसा प्रजापतये स्वाहा॥ इदं प्रजापतये॥ इति
मनसा त्यागमपि॥ इंद्राय स्वाहा॥ इदं इंद्राय इत्याधारौ॥ अग्नये स्वाहा॥ इदं
मग्नये॥ सोमाय स्वाहा॥ इदं सोमाय इत्याज्यभागौ॥ प्राग्राचारात् गणेशाय

१०

जनं न वयमहयोगि नीहे नपालानां च पूजनं मिधं ति: उँ भू: स्वाहा । इदमग्नये । भु
व: स्वाहा: इदं वायवे स्वाहा: इदं सूर्याय: उँ त्वन्नो ऽग्ने वरुणस्य विद्वान्देवस्य
हेडो ऽव यासिसीष्ठा: यजिष्ठो वह्नितम: शोशुचानो विश्वा द्वेषांसि प्रमुमुग्ध्यस्म
स्वाहा: इदमग्नीवरुणाभ्यां उँ स त्वन्नो अग्ने ऽवमो भवोती नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ ऽव
यक्ष्व नो वरुणं ररणो वीहि मृडीकं सुहवो न एधि स्वाहा: इदम
ग्नी वरुणाभ्यां: उँ ऽयाश्चाग्ने स्यनभिशस्तिश्च सत्यमित्त्वमया ऽसि ऽया नो
यज्ञं वहास्यया नो धेहि भेषजं स्वाहा: इदमग्नये: उँ ये ते शतं वरुणं ये सहस्रं य
ज्ञिया: पाशा वितता महांत: तेभिर्नो ऽद्य सवितोत विष्णुर्विश्वे मुंचन्तु मरुत: स्वर्का
स्वाहा: इदं वरुणाय: सवित्रे विष्णवे विश्वेभ्यो देवेभ्यो मरुद्भ्य: स्वर्केभ्य: उँ उ

डुमवरुणापाशामस्मदवाधमं विमध्यमं श्रथाय॥ अथावयमादित्यव्रते
तवानागसो ऽदितये स्याम स्वाहा। इदं वरुणाय प्रजापतये स्वाहा॥ इदं प्र
जापतये॥ अग्नये स्विष्टकृते स्वाहा। इदमग्नये स्विष्टकृते॥ अथैत्र केचनला
डुं शांतिं पठंति॥ अथ राष्ट्रभृतः। ऋताषाडृतधामाग्निर्गंधर्वः स न इदं ब्र
ह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट्। इदमृताषाहे ऋतधाम्ने ऽग्नये गंधर्वाय। ऋ
ताषाडृतगंधर्वः सतस्यौषधयो ऽप्सरसो मुदा नाम ताभ्यः स्वाहा॥ इदमो
षधीभ्यो ऽप्सरोभ्यो मुद्भ्यः। संहितो विश्वसामा सूर्यो गंधर्वः स न इदं
ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट्॥ इदं सुषुम्णाय सूर्यरश्मये चंद्रमसे गं
धर्वाय सुषुम्णः सूर्यरश्मिश्चंद्रमा गंधर्वस्तस्य नक्षत्राण्यप्सरसो भे

कुरूपो नामताभ्यः स्वाहा । इदं नक्षत्रेभ्यो ऽप्सरोभ्यो भेकुरिभ्यः ॐ इषिरो विश्व॥
व्यचा वातो गंधर्वः स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् । इदमिषिराय वि
श्वव्यचसे वाताय गंधर्वाय ॐ इषिरो विश्वव्यचा वातो गंधर्वस्तस्यापो ऽप्सरस ऊ
र्जो नाम ताः स्वाहा । इदमद्भ्यो ऽप्सरोभ्य ऊर्ग्भ्यः भुज्युः सुपर्णो यज्ञो गंधर्वः स न इ
दं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् । इदं भुज्यवे सुपर्णाय यज्ञाय गंधर्वाय भु
ज्युः सुपर्णो यज्ञो गंधर्वस्तस्य दक्षिणा ऽप्सरसः स्तावा नाम ताभ्यः स्वाहा । इद
स्वेभु दक्षिणाभ्यो ऽप्सरोभ्यः स्तावाभ्यः ॐ प्रजापतिर्विश्वकर्मा मनो गंधर्वः स
न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै वाट् । इदं प्रजापतये विश्वकर्मणे मनसे गंधर्वा
यः ॐ प्रजापतिर्विश्वकर्मा मनो गंधर्वस्तस्य ऋक्सामान्यप्सरस एष्टयो नाम

त्रि॰प॰ नाम्यः स्वाहाः इदम कसामेभ्योऽप्सरोभ्य ऋषिभ्यः॥७ अथ जयहोमः चित्तं
च स्वाहाः इदं चित्ताय चित्तञ्च स्वाहा। इदं चित्त्यै॥७ प्राकूतं च स्वाहाः इदमा
कूतायः७ प्राकूतिश्च स्वाहाः इदमाकूत्यैः विज्ञातं च स्वाहाः इदं विज्ञाताय वि
ज्ञातिश्च स्वाहा। इदं विज्ञात्यै। मनश्च स्वाहा। इदं मनसेः शक्वरीश्च स्वाहाः इ
दं शाक्वरीभ्यः दर्शश्च स्वाहाः इदं दर्शाय। पौर्णमासश्च स्वाहाः इदं पौर्णमासायः
बृहच्च स्वाहा॥ इदं बृहते। रथंतरं च स्वाहा॥ इदं रथंतराय॥ प्रजापतिर्जया
न्निंद्राय वृष्णे प्रायच्छदुग्रः पृतना जयेषु तस्मै विशः विश्वाः समनमंतः स
र्वाः स उग्रः स इहव्यो बभूव स्वाहाः इदं प्रजापतयेः जयानिंद्राय।७ सूर्यभ्या
तानाः॥७ प्राग्निर्भूतानामधिपतिः समावत्वास्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रे स्यामा

ऽशिष्यस्यां पुरोधायामस्मिन्कर्मण्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ इदमग्नये भूतानाम
धिपतये ॥ ॐ इन्द्रो ज्येष्ठानामधिपतिः स मे बं धमावत्वित्येवमादिः स्वाहाकार
न्तो मंत्रः ॥ इदमिन्द्राय ज्येष्ठानामाधिपतये ॥ एवं समावत्वित्यस्मिन्निति ऽ ॥ दिवस्पृ
माऽऽ सर्वमित्रेष्वनुबगः समावत्वस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेऽस्यामाशिष्यस्यां
पुरोधायामस्मिन्कर्म्मण्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ ॐ यमः पृथिव्या ऽधिप
तिः स मावत्वस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेऽस्यामाशिष्यस्यां पुरोधायामस्मिन्कर्म
ण्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ इदं यमाय पृथिव्या ऽधिपतये ॥ भूमौ सस्रवाणि
रूपेत ॥ उदकस्य अग्नि ॥ वायुरन्तरिक्षस्याधिपतिः समावत्वस्मिन्ब्रह्मण्य
स्मिन्क्षत्रेऽस्यामाशिष्यस्यां पुरोधायामस्मिन्कर्म्मण्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा

वि॰ प॰ इदं वायवेऽन्तरिक्षस्याधिपतये ॥ सूर्यो देवोधिपतिः समावत्वस्मिन्ब्रह्मण्यस्मि
न्क्षत्रेस्यामाषिष्यस्यां पुरोधायेस्मि वहूत्याथं स्वाहा: इदं सूर्याय दिवोधिपत
ये: ॐ चंद्रमा नक्षत्राणामधिपतिः समावत्वस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेस्यामाषिष्य
स्यां पुरोधायमस्मिन्कर्मण्यस्मिन्स्यां देवहूत्याथं स्वाहा: इदं चंद्रमासे नक्ष
त्राणामधिपतये ॥ ॐ बृहस्पतिः ब्राह्मणोधिपतिः समावत्वस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्
क्षत्रेस्यामाषिष्यस्यां पुरोधायमस्मिन्: कर्मण्यस्यां देवहूत्याथं स्वाहा: इदं बृ
हस्पतये ब्रह्मणोधिपतये ॥ ॐ मित्र: सत्यानामधिपतिः समावत्वस्मिन्ब्रह्म
ण्यस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यां पुरोधायामस्मिन्कर्मण्यस्यां देवहूत्याथं स्वा
हा: इदं मित्राय सत्यानामधिपतये ॥ ॐ वरुणोऽपामधिपतिः समावत्वस्मिन्

ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामस्मिन्कर्म्मण्यस्यांदेवहूत्यांथंस्वा
हा: इदंवरुणायापामधिपतये।समुद्र:स्रोत्यानामधिपति:समावत्वस्मिन्ब्रह्म
ण्यस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामस्मिन्कर्म्मण्यस्यांदेवहूत्यांथंस्वाहा
इदंसमुद्रायास्रोत्यानामधिपतये।७इंन्द्रथंसाम्राज्यानामधिपति:समावत्वस्मिन्
ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यांपुरोधायादस्मिन्कर्म्मण्यस्यांदेवहूत्यांथं
स्वाहा: इदमिन्द्रायसाम्राज्यानामधिपतये।ॐसोमो७ओषधीनामधिपति:समा
वत्वस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामस्मिन्कर्म्मण्यस्यां·
देवहूत्यांथंस्वाहा: इदंसोमाय।।ॐषधीनामधिपतये:ॐसवितापसवानाम

वि॰ प॰ धिपतिः समावत्वस्मिन्नित्याहिः इदं सवित्रे प्रसवानामधिपतये॥ रुद्रा त्वष्टा रूपा॥
णामधिपतिः समावत्वस्मिन्नित्यादिः इदं त्वष्ट्रा रूपाणामधिपतये॥ ॐ विष्णु प
र्वतानामधिपतिः स॰ इदं विष्णवे पर्वतानामधिपतये॥ ॐषधीनामधिपतिः स
मावत्वस्मिन्नित्यादिः ॐषधीनामधिपतये॥ सविता प्रसवानामधिपतिः स
मावत्वस्मिन्नित्यादिः इदं सवित्रे प्रसवानामधिपतये॥ रुद्र॰ पशूनामधिपति
समावत्वस्मिन्नित्यादिः इदं रुद्राय पशूनामधिपतये॥ मुमोसंस्रवनिहोपः मरु
तो गणानामधिपति यस्ते समावत्वस्मिन्नित्यादिः इदं मरुद्भ्यो गणानामधिपति
भ्यः पितरः पितामहा परावरे ततास्तातामहा इदं समावंत्वस्मिन्॰ इदं पितृभ्यः॰

श्री। पितामहेभ्यः परेभ्योऽवरेभ्यस्ततेभ्यस्ततामाहेभ्यः। भूमौसंस्रवहेपः। उँकस्याग्नी
ऽप्रग्निरैतु प्रथमोदेवतानां सोस्यैप्रजां मुंचतु मृत्युपाशात्॥ तदयं राजा व
रुणोनुमन्यतां यथेयं स्त्री पौत्रमघं न रोदात्॥ स्वाहा॥ इदमग्नये॥ इमामग्नि
स्त्रायतां गार्हपत्यः॥ प्रजामस्यै नयतु दीर्घमायुः। अशून्योपस्था जीवतामस्तु
मातापौत्रमानंदमभिविबुध्यतामियं स्वाहा॥ इदमग्नये॥ स्वस्तिनोऽग्ने दिवा
पृथिव्या विश्वानि धेह्ययथायजत्र। यदस्यां महि दिवि जातं प्रशस्तं तदस्मासु गं
डुःवर्णं धेहि चित्रं स्वाहा॥ इदमग्नये॥ सुगं नु पंथां प्रदिशन्न एहि ज्योतिष्मद्ध्ये
ह्यजरन्नऽयुः। अपैतु मृत्युरमृतं नऽआगाद्वैवस्वतो नोऽभयं कृणोतु स्वाहा॥
इदं वैवस्वताय॥ उदकस्पर्शनम्॥ ऽप्रेतर्पदं। मध्येपदं। परंमृत्योऽनुपरेहि तं यथा।

यूकलेशान्नमोऽतं मेरीकाव्योसितत्वागीभु

वि. प. यस्त ऽअग्न इन्द्रो देवयात्तु चक्षुषा तेष्टयाव ते नेऽवीमिमानः प्रजा धेद्वो त्रिषो मो ति
वीमान्त्स्वाहा। इदं न्त्वचे॥ भूमो संप्रव निहेप: उदकप्पर्शनं॥ संस्नाव आशानं॥
तनः समीपेलाञ्जलिप्रासलाजाः ऽप्रस्थाः कुमार्य्या भ्राता ऽसूर्य्येऽदियाऽवरेऽव्येद्
एष्प्रकुम्येता वाने नसू निकल्पायेनूदिश्री पालो ञ्ना भिव्याप्लूलाजानूसूर्य्यकेतान्नूखेनांज
लिनाग्रहीत्वा। कुमार्य्याऽञ्जलौ वाऽपतितान्लाजान वांऽमुखवातिष्ठती कुमारी
सव्यहस्तस्य... तेन दक्षिणाहस्तेनांजलिनाग्रहीत्वाऽर्य्यमणं देवं कन्याऽग्निमय
क्षतस नोऽर्य्यमा देवः प्रेतो मुञ्चतु मा पतेये स्वाहा:ऽ अनेन मंत्रेण जुहुतीयां जुहो
षेति: इदमर्य्यमणो॥ इदं नाभुपञ्चतेलाजाना वापतिका। ऽप्रायुष्मान् ऽस्तु मे पतिरे
धन्तां ज्ञातयो मम स्वाहा॥ इत्यनेन मंत्रेणांजलिस्थितानां लाजानामर्द्धं जुहो

कुल्याभेत्रः ४

= इदं मंत्रहस्ले वे ४

ति॥ इदमग्नये॥ इमांल्लाजानावपाम्यग्नौसमृद्धिकरणंतवममतुभ्यंचवदनंतद
ग्निरनुमन्यतामियंस्वाहा॥ इत्यनेनमंत्रेणसर्वांल्लाजान्जुहोति॥ इद
मग्नये॥ मंत्रत्रयंकन्यैवपठति॥ ऽथकुमार्य्याःसांगुष्ठंदक्षिणहस्तंवरोगृह्णा
ति॥ ति सौभगत्वायहस्तंमयापत्याजरदष्टिर्यथासः भगो ॐ ऽर्यमासवितापु
रंधिर्मह्यंत्वादुर्गार्हपत्यायदेवाः॥ ॐ अमोहमस्मिसात्वंस त्वमस्यमो ॐ अहं॥
सामाहमस्मि ऋक्त्वंद्यौरहंपृथिवीत्वंतावेहिविवहावहैसहरेतोदधावहै॥ प्र
जामजनयावहै॥ पुत्रान्विद्यावहैबहून्नूस्तेसंतुजरदष्टयःसंप्रियौरोचि
ष्णूसुमनस्यमानौ॥ पश्येमशरदःशतंजीवेमशरदःशतंशृणुयामश
रदःशतमिति॥ ॐ अथवरःकुमार्यादक्षिणपादंस्वदक्षिणहस्तेनगृहीत्वा॥ ॐ

वि. प. रो हेमम पत्नि न मन्नेमे वत्त्वं स्थिरी भव ऽ भितिष्ठ एतन्यतो वराऽ धत्स्व एतनायत॥
इत्यनेन मंत्रेण ागनेकुं नरतो व्यवस्थितस्याऽश्मनः उपरि वरः करोति: अथा
ऽश्मन्यारूढायां कुमार्य्यां वरो गाथां गायति॥ सरस्वति प्रेदमिव सुभगे वाजि
नीवति यां त्वा विश्वस्य भूतस्य प्रजयामस्याग्रतः यस्य भूतं समभवद्यस्यां वि
श्वमिदं जगत् तामद्य गाथां गास्यामि या स्त्रीणामुत्तमं यशः इति॥ ७ ऽथ वधूव
लाजा मेराङ्ग सो। ४ रो प्रदक्षिणमग्निं परिक्रामतः तुभ्यमग्ने पर्यवहन् सूर्यां वहतुना सह पुनः
पतिभ्यो जायां दाग्ने प्रजया सह इति॥ वरः पठति: तस्यां ते पुनर्वारद्वयमूलाजाव
पतनादिपरिक्रमणांतं कर्मनिर्विशेषं भवति॥ ततस्तृतीयपरिक्रमणानंत
र कुमार्या भ्राता सूर्पकोणेन प्रदेयेन सर्वान् लाजान् कुर्य्याञ्जलिनावपतित

नूः॥ ॐ मा दीर्घगाय स्वाहेत्यनेन जुहोति॥ इदं मृगाय॥ ॐ प्रजापतये स्वाहेति तू
ष्णीं तृतीयाहुत्या॥ इदं प्रजापतये इति त्यागं विधाय एनां वधूमुदङ्मुखीं स
प्तपदानि प्रक्रामयति: तद्यथा॥ एकमिषे विष्णुस्त्वा नयत्विति वरेणोक्ते मंत्रे व
धूरेकं पदमुदग्ददाति॥ द्वे ऊर्जे विष्णुस्त्वा नयत्विति द्वितीयं॥ त्रीणि रायस्पो
षाय विष्णुस्त्वा नयत्विति॥ तृतीयं॥ चत्वारि मयोभवाय विष्णुस्त्वा नयत्विति
चतुर्थं॥ पंच पशुभ्यो विष्णुस्त्वा नयत्विति॥ पंचमः षडृतुभ्यो विष्णुस्त्वान
यत्विति षष्ठं॥ सखे सप्तपदा भव॥ सा मामनुव्रता भव विष्णुस्त्वा नयत्विति स
प्तमं॥ एवं वर एकैकं मंत्रमुच्चार्य्य सप्तपदानि दापयति॥ उत्तरोत्तरं दक्षिण

सप्तपदी॥ सततेउरी॰ प्रा चावल्लादी॰ प्रा॥ ८

=पुर्वस्त्री लेजलसंचेमंत्रपरे ॥२

वि. प. पादेन ॥ अथ वरः स्कंधकृतादुदकुंभादाम्रादिपल्लवसहितेन हस्तेनोदकेमा
दाय वधूमूर्द्धनि ॥ अभिषिंचति ॥ तं ॥ आपः शिवाः शिवतमाः शांताः शांततमा
स्तास्ते कृण्वंतु भेषजमित्यनेन मंत्रेण ॥ पुनस्तथैव गोकमादायापो हि ष्ठेत्यादि
जनयथा च न इत्यंतं त्र्यृचं पठित्वा अभिषिंचति ॥ सूर्यमुदीक्षते ॥ तच्चक्षुर्देवहित
मिति मंत्रेण स्वयं पठित्वा ॥ इति दिवा विवाहपक्षे ॥ अथ वरो वध्वा दक्षिणांस
स्योपरि हस्तं नीत्वा तस्या हृदयमालभते ॥ मम व्रते ते हृदयं दधामि मम चित्त
मनु चित्तं ते ॥ अस्तु मम वाचमेकमना जुषस्व प्रजापतिष्ट्वा नियुनक्तु मह्य
मिति मंत्रेण ॥ प्रजा हृदयालंभनानंतरं वरो वधूमभिमंत्रयते ॥ सुमंगली

=ीलमंत्र १

१०

Vivaha paddhati (11)

वि॰ प॰ रियं वधूरिमां समेत पश्यत सौभाग्यमस्यै दत्वा यथास्तं चैस्त विपरेत
ने निमंत्रेण ॥ ७ प्रजत्निष्टा चोरान्तू ॥ वधू वरस्या वामभागे उपवेशयंति
तस्याः सीमन्ते वरणा सिंदूरं दापयेत् ॥ यंति ॥ ८ अग्नेः पूर्वस्यां दिशि उ
दीच्यां वा पूर्वकल्पिते सर्वतः परिवृते गृहे उत्तरालोम्नि प्रागती वेग्या
नडुहे चर्मणि तत्प्रतिनिधित्वेनासन विछोपेत्तां वधूं पुरस्थः उत्था
प्याप वेशयति ॥ ९ इह गावो निषीदंतु इहाश्वा इह पूरुषः इहो सहस्रदा हिणो
यज्ञ इहा पूषा निषीदत्विति मंत्रेणः जामाता हृदय पूरुषः तस्मिन्नासने वर उपवे
शयति । वधू ततः ७ प्रागत्य यथास्थानमुपविश्य पत्रासनवारधोवरः ७ अग्नये
स्विष्टकृते स्वाहा ॥ इदमग्नये स्विष्टकृते इति स्विष्टकृद्धोमं विधाय संस्रावान् ॥

वि. प. आन्वय ब्रह्मणे पूर्णपात्रं वरयोरन्यतरं॥ दक्षिणात्वेन दत्त्वा स्वकीयाचार्या
य वरं ददाति॥ ब्राह्मणेभ्यस्तु गां क्षत्रियपक्षे तु ग्रामं वैश्यपक्षे तु॥ अश्वं वा न्यच्च
सुवर्णादिकं यथा श्रद्धं यथा शक्ति ब्राह्मणेभ्यो दातुं संकल्पयेत्॥ ततः सु
मित्रिया न आप ओषधयः सन्तु इति प्रणीताजलेन शिरः संमृज्य दुर्मित्र
यास्तस्मै सन्तु योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्म इति ऐशान्यां प्रणीतापात्रं न्यु
ब्जीकुर्यात्॥ ततः आस्तरणक्रमेण बर्हिरुत्थाप्याज्येनाभिघार्य॥ देवा गातु
विदो गातुं वित्त्वा गातुमित मनसस्पत इमं देव यज्ञं स्वाहा वाते धाः स्वा
हा॥ इति बर्हिर्होमः॥ मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ
जातमग्निं कविं सम्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः॥
॥ स्वाहा इति पूर्णाहुतिं जुहुयात्

धुला० ह० १

ष्णु वो गृे ण भस्म गृहीत्वा त्र्यायुषं जमदग्नेऽ इति ललाटे॥ कश्यपस्य त्र्यायुषं इति ग्रीवा
यां: यद्देवेषु त्र्यायुषं इति दक्षिणे ऽसे तन्नो ऽस्तु त्र्यायुषं इति भस्म चंदनं नः ऽभिमि
षेकं तिलकं कुर्यात् ग्राम वचनं कुर्यात्॥ शिष्टाचारश्चार आपत्ति लकं करणं
त वंदनं नमस्त्रात्रो वोचन उतिष्ठामंत्रपाठादिकं गयणा कुलयणादेवास्मा चा
रतत्रेतत्र कुर्युः दिवाचेत्तु विवाहं तदा ऽप्रसमिते ध्रुवं दर्शयेत्॥ वरो वध्वाः ग्रा
त्रौ चेत् वरदानांतरमेव॥ न दृश्या॥ ध्रुवमसि ध्रुवं त्वेति त्रोषितावध्वा ध्रुवमसि ध्रुवे
त्वा पत्या मिधृवैधियोष्यमयि मह्यं त्वादाद् बृहस्पतिर्मया पत्या प्रजावती संजीव शरा
दः शतमिति मंत्रेण वरेणोक्ते ध्रुवमसीक्षते मा वधूः यदि ध्रुवं न पश्येत्तथापि पश्यामि

मीत्येवं वदेत्॥ विवाहादारभ्य त्रिरात्रमक्षारलवणान्नाशिनौ ऽग्निस्तां जायापती स्वद्भूग
रहितेभूभागे आस्तिते शायीयातां॥ ऽधः शय्यायां संवत्सरं न मिथुनमुपेयातां
द्वादशरात्रं षड्रात्रं त्रिरात्रमेव ततः ऽत्रिरात्रपक्षाश्रयणे चतुर्थ्युत्तरका
लं चतुर्थीकर्मणि आकृतसंभाव्यात्त्वमेव न इष्टे विवाहैकदेशत्वात् चतुर्थी
कर्मसूत्राः ऽइति विवाहपद्धतिः॥ ऽथ चतुर्थीकर्मप्रयोगः॥ तत्र विवाहात् चतु
र्थ्यां रात्रेः पश्चिमे यामे गृहाभ्यन्तरतः ऽग्न्याधानादेशे शुचि प्रदेशे पांसुपाश्मादि
नपसार्य कुशैः त्रीन् त्रीणि दिक्ष्वा गोमयोदकेनोपलिप्य स्रुवमूलेन स्फ
न्यो आगमनाग्निर् कसंस्था॥ लिखो लेखाः कृत्वोल्लेखनक्रमेण ऽनामि